JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-9, 2026

THE SIGNIFICANCE OF AL-FARABI'S WORK "THE ART OF POETRY"

Amirova Nodira Ravshan qizi

Student, 4th-year, Group 405, Uzbek Language and Literature Program, Faculty of Philology, Nizami Tashkent State Pedagogical University.

Abstract

This article analyzes the work "The Art of Poetry" by the great thinker Abu Nasr Farabi. It highlights the importance of the work in literary studies, its contribution to the development of poetic thinking, and its role in the modern literary process. Farabi interprets poetry not only as an aesthetic phenomenon but also as an essential tool influencing human thinking and education.

Keywords

Farabi, art of poetry, poetics, literary studies, aesthetics

Forobiyning "She'r san'ati" asarining ahamiyati

Amirova Nodira Ravshan qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti. Filologiya fakulteti O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 4-kurs 405-guruh talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada buyuk mutafakkir Abu Nasr Forobiyning hayoti va ijodi hamda "She'r san'ati" asari tahlil qilinadi. Asarning adabiyotshunoslikdagi o'rni, poetik tafakkur rivojiga qo'shgan hissasi va zamonaviy adabiy jarayondagi ahamiyati yoritiladi. Forobiy she'riyatni nafaqat estetik hodisa, balki inson tafakkuri va tarbiyasiga ta'sir etuvchi muhim vosita sifatida talqin etadi.

Kalit so'zlar: Forobiy, she'r san'ati, poetika, adabiyotshunoslik, estetik tafakkur

Аннотация

В данной статье анализируется труд великого мыслителя Абу Насра Фараби «Искусство поэзии». Освещается значение произведения в литературоведении,

его вклад в развитие поэтического мышления и роль в современном литературном процессе. Фараби рассматривает поэзию не только как эстетическое явление, но и как важное средство формирования человеческого мышления и воспитания.

Ключевые слова: Фараби, поэтическое искусство, поэтика, литературоведение, эстетика

Kirish

Sharq uyg‘onish davrining buyuk allomalaridan biri Abu Nasr Forobiy ilm-fan va madaniyat taraqqiyotiga ulkan hissa qo‘shgan mutafakkirdir. Abu Nasr Forobiy (to‘liq ismi: Abu Nasr Muhammad ibn Muhammad ibn Uzlug‘ Tarxon Forobiy) 873-yilda O‘tror (Forob) shahrida tug‘ilgan. Bu hudud hozirgi Qozog‘iston hududiga to‘g‘ri keladi. U turkiy xalqlarga mansub bo‘lib, yoshligidan ilm-fanga qiziqqan.Forobiy dastlab ona yurtida ta’lim olgan, keyinchalik ilm izlab Buxoro, Samarqand, Bag‘dod kabi ilm markazlariga borgan. Ayniqsa Bag‘doddagi faoliyati uning dunyoqarashi shakllanishida muhim o‘rin tutgan. U yerda mantiq, falsafa, matematika, musiqa, tibbiyot va tilshunoslikni chuqur o‘rgangan.Forobiy ko‘plab tillarni bilgan. Rivoyatlarga ko‘ra, u 70 dan ortiq tilni tushungan. U umrining oxirgi yillarini Damashq shahrida o‘tkazgan va 950-yilda vafot etgan.

Forobiy Sharq uyg‘onish davrining buyuk qomusiy olimi hisoblanadi. U falsafa, mantiq, musiqa, siyosat, axloq va adabiyotga oid ko‘plab asarlar yaratgan. Sharqda uni “Muallim as-soniy” (“Ikkinchi muallim”) deb atashgan. Bu nom unga Arastudan keyingi buyuk faylasuf sifatida berilgan.

Mashhur asarlari:

“Fozil odamlar shahri”

“Baxt-saodatga erishuv haqida”

“Ilmlarning kelib chiqishi”

“Musiqa haqida katta kitob”

“She’r san’ati”

“Aql ma’nolari haqida”

Forobiy she’riyat va musiqa san’atiga katta e’tibor bergan. “She’r san’ati” asarida she’rning inson ruhiyatiga ta’siri, badiiy tasvir va ijodkor mahorati haqida fikr bildiradi. U san’at insonni ma’naviy kamolotga yetaklaydi deb hisoblagan.Uning “She’r san’ati” asari adabiyot nazariyasining muhim manbalaridan biri bo‘lib, unda she’riyatning mohiyati, vazifasi va inson hayotidagi o‘rni chuqur tahlil etiladi. Ushbu asar Sharq va G‘arb poetik tafakkurining rivojiga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan.

Asosiy qism

Forobiy “She’r san’ati” asarida she’riyatni inson ruhiyatiga ta’sir etuvchi kuch sifatida talqin qiladi. U she’rni tasviriy fikrlash mahsuli deb biladi va unda obrazlilik, ohangdorlik hamda ma’no uyg‘unligiga alohida e’tibor qaratadi. Mutafakkir she’riyatni mantiqiy tafakkur bilan bog‘lab, uni insonni ma’naviy kamolotga yetaklovchi vosita sifatida ko‘rsatadi. Forobiy nazarida she’r inson qalbiga tez va chuqur ta’sir etuvchi san’at turidir. Forobiy fikricha, she’riyat boshqa xalqlarga qaraganda arablar orasida o‘ziga xos rivojlangan. Arab baytlarida oxirgi so‘zlar va ularning o‘lchoviga katta e’tibor beriladi. She’rning har bir bo‘lagi (vazn tartibi) bir-biriga hamohang bo‘lishi lozim. Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy nuqtalarni ko‘rsatadi:

1. She’r unsurlari: She’r ma’lum bir ritm (zarb), turoq, sabab va vatarlardan tashkil topadi.

2. Taqlid mohiyati: She’r biror narsaga taqlid qilib to‘qilgan so‘zlardan iborat bo‘lishi kerak.

3. Musiqa va she’r: Ba’zi xalqlarda kuy avval yaratilib, so‘ng unga mos she’r bog‘lanadi. Agar ohang va vazn mos kelmasa, she’rning tabiati buziladi.

4. Yunon she’riyati: Forobiy Xomerning 'Illiada' asarini misol keltirib, yunon she’riyatida erkin vazn(geksametr) ishlatilishini qayd etadi.

“She’r san’ati” asari Sharq poetikasining shakllanishida muhim bosqich hisoblanadi. Forobiy ushbu asar orqali Aristotelning poetika haqidagi qarashlarini rivojlantiradi va ularni yangi falsafiy asos bilan boyitadi.Asarda she’riyatning turlari, uning vazifalari va estetik mezonlari ilmiy asosda izohlangan. Bu esa keyingi davr adabiyotshunoslari uchun muhim nazariy poydevor bo‘lib xizmat qilgan.

Bugungi kunda ham Forobiyning “She’r san’ati” asari o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Zamonaviy adabiyotshunoslikda poetik tafakkur, obraz yaratish va badiiy ifoda vositalarini o‘rganishda ushbu asar muhim manba hisoblanadi.Shuningdek, Forobiyning she’riyatga bergan ta’rifi bugungi ijodkorlar uchun ham muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Uning qarashlari adabiy ijodning ma’naviy va tarbiyaviy ahamiyatini chuqur anglashga yordam beradi.Forobiyning ta’kidlashicha, agar so‘zlar biror narsani anglatsa-yu, lekin vaznga tushirilmagan bo‘lsa, ular 'she’riy so‘z-mulohaza' deb ataladi, lekin to‘laqonli she’r hisoblanmaydi. She’r bo‘lishi uchunu albatta muayyan bo‘laklarga (vaznga) bo‘linishi shart. Bu qonun-qoidalarga rioya qilish she’riyatning eng afzal va namunaviy bo‘lishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Forobiyning “She’r san’ati” asari nafaqat o‘z davrida, balki bugungi kunda ham muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Ushbu asar adabiyot nazariyasini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi va poetik tafakkur shakllanishiga katta

ta’sir ko‘rsatadi.Abu Nasr Forobiyning she’r san’ati haqidagi ta’limoti bugungi adabiyotshunoslik uchun ham poydevor vazifasini o‘taydi. Uning she’r tuzilishi va musiqiyligi haqidagi qoidalari so‘z san’atining qat’iy qonuniyatlariga asoslanganligini isbotlaydi.Forobiy jahon ilm-fani taraqqiyotiga ulkan hissa qo‘shgan mutafakkirdir. Uning asarlari Yevropa olimlariga ham kuchli ta’sir ko‘rsatgan. Bugungi kunda ham uning falsafiy va ma’rifiy qarashlari o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Forobiy, Abu Nasr. She’r san’ati.
2. Aristotel. Poetika.
3. Qayumov A. Sharq mutafakkirlari merosi.
4. Karimov N. Adabiyot nazariyasi asoslari.
5. Rasulov A. Badiiy tafakkur rivoji.
6. Islamonline.uz kutubxonasi materiallari.